

Flerårig handleplan for landdistrikter

(Opdateret i marts 2020)

Dato 18-03-2020

En vigtig opgave i arbejdet med regional udvikling er at skabe grundlag for det gode liv i en attraktiv og bæredygtig region. Derfor vil regionen i de kommende år samle og engagere borgere, kommuner og interessenter for at udvikle det gode og bæredygtige liv¹ med udgangspunkt i de særlige styrker, som kendetegner landsbyer og små lokalsamfund i landdistrikterne.

Region Midtjylland står over for en række strategiske udfordringer inden for bæredygtig udvikling i landdistrikterne. Med afsæt i målsætningerne for den regionale udviklingsstrategi om at give borgerne mulighed for at leve det gode liv i hele regionen har regionen derfor udarbejdet en regional landdistriktsstrategi og på baggrund heraf prioriteret en række indsatser i de kommende år.

"Vores vision er, at landdistrikterne i Region Midtjylland skal være attraktive steder at bo med aktive fællesskaber, der viser vejen til det gode og bæredygtige liv"²

Udfordringerne er bl.a.:

- Manglende viden og begrænset videndeling om bæredygtig udvikling og robusthed i lokalsamfund
- Mangelfuld kommunikation og samarbejde på tværs af landdistrikternes aktører, hvilket vanskeligt gør en koordineret indsats
- Begrænset helhedstænkning på tværs af sektorer
- Begrænsede erfaringer med og ressourcer til lokalbårne initiativer, der sammentænker lokale udviklingsperspektiver med globale udfordringer

¹ Europa-Kommissionen lancerede i december 2019 "Den europæiske grønne pagt", der skal sikre øget trivsel og sundhed for de nuværende og kommende generationer af borgere.

² Citat regionrådsformand Anders Kühnau i "Region Midtjyllands strategi for bæredygtig udvikling i landdistrikterne 2020-2030 – Fælles om det gode liv" (Udkast)

Digitalisering og et stigende samfundsmæssigt fokus på bæredygtig levevis betyder nye muligheder for at revitalisere landdistrikternes rolle og status, eksempelvis ved at tilbyde nye bæredygtige bo- og livsformer. Der mangler dog stadig viden om, hvordan disse potentialer kan udfoldes, og hvordan kommuner, regioner og øvrige landdistriktsaktører i samarbejde bedst muligt kan understøtte de lokale kræfter heri. Samtidig er der behov for en større sammentænkning på tværs af aktører og sektorer, for at sikre en større helhedsorientering i indsatsen.

Mange landsbyer i hele regionen lever i bedste velgående og formår at tiltrække nye borgere, erhverv og aktiviteter. Dette er på trods af, at den generelle strukturudvikling i samfundet har betydet en gradvis affolkning af landdistrikterne samtidig med, at en række centrale funktioner (skoler, dagsinstitutioner, dagligvarehandel, kollektiv trafik mv.) mange steder er forsvundet fra de mindre samfund.

Hvad præcis, der er de afgørende faktorer for et lokalsamfunds udvikling, eksempelvis i forhold til bosætning, er dog svært at pege på med den viden, vi har i dag. Der er dog tydelige indikationer på, at afstanden til basale servicetilbud – oftest i nærmeste større by - samt evnen til at stå sammen lokalt om at skabe ny udvikling med udgangspunkt i stedbundne ressourcer har stor betydning for lokalsamfundenes robusthed og udviklingskraft.

Regionen vil derfor i de kommende år have fokus på følgende handlinger:

a) En ny regional landdistriktsstrategi

Region Midtjylland igangsatte i 2019 arbejdet med at udvikle en regional landdistriktsstrategi.

Landdistriktsudvikling er et nyt indsatsområde under den regionale udviklingsstrategi. Det har derfor været afgørende for regionen fra starten at få inddraget de eksisterende aktører på området – kommuner, lokale aktionsgrupper mfl. – dels for at få klarlagt og præciseret den regionale rolle og dels for at få etableret et tæt tværregionalt samarbejde om udmøntning af bilaterale møder, seminarer og workshops.

Den nye strategi skal sætte retningen for, hvordan regionen i samarbejde med øvrige aktører kan understøtte lokale kræfter og kommunerne i at udvikle det gode og bæredygtige liv i landdistrikternes lokalsamfund, hvor en tredjedel af midtjyderne er bosat. Samtidig skal strategien være med til at sikre dynamik og større helhedsorientering i landdistriktsindsatsen. Ikke mindst på klima- og bæredygtighedsområdet går den samfundsmæssige udvikling meget hurtigt, og her er det vigtigt, at ny viden og nye muligheder hurtigt kan omsættes til konkrete løsninger. I den sammenhæng kan de lokale fællesskaber med den rette støtte være en kæmpe udviklingskraft, hvilket bekræftes af den nyeste forskning.³

Strategien vedtages i regionsrådet den 29. april 2020.

³ Københavns Universitets forskningsprojekt "Collective Movements and Pathways to Sustainable Societies (COMPASS)". Forskningsprojektet studerer miljøbevægelser for at forstå, hvordan de påvirker miljøadfærd, sociale normer og institutioner i samfundet.

b) Opbygning og formidling af viden om bæredygtig landdistriktsudvikling

Processen med at udvikle landdistriktsstrategien har tydeliggjort, at der er behov for mere viden både lokalt og i kommunerne om hvilke tilgange og metoder, der kan drive en bæredygtig udvikling i landdistrikterne. Dette gælder f.eks. i forhold til, hvordan man kan koble lokale udviklingsprojekter til FN's 17 verdensmål, og hvordan man sikrer mere helhedsorienterede løsninger, der tænker flere perspektiver og udfordringer sammen.

Aktørerne peger på, at regionen har en vigtig rolle i forhold til at opbygge viden og stille eksisterende erfaringer til rådighed på flere niveauer: Lokalt i forhold til de udviklingsaktiviteter, som ønskes igangsat; kommunalt i forhold til planlægning, organisering og effektmåling af landdistriktsarbejdet og nationalt i forhold til påvirkning af lovgivning og støttemuligheder. Endelig har regionen en rolle som bindeled til internationale erfaringer, partnerskaber og støttemuligheder.

Regionen vil på den baggrund iværksætte en række analyse-, udviklings- og forskningsaktiviteter i samarbejde med relevante aktører og lokalsamfund:

- I 2020 iværksættes et samarbejde med Landdistrikternes Fællesråd og andre interesserede regioner mfl. om at udarbejde en række anbefalinger til regeringen med henblik på at få regionernes rolle på landdistriktsområdet beskrevet i det kommende nationale landdistriktsprogram gældende fra 2021 og syv år frem.

- Regionen afholdt i januar 2020 i samarbejde med Skive Kommune en konference om bofællesskaber og nye livsformer på landet med 150 deltagere. I forlængelse heraf vil der i 2020 blive forsøgt igangsat et etårigt tværgående udviklingsprojekt i samarbejde med interesserede kommuner, der skal understøtte konkrete lokale initiativer og det kommunale samarbejde på tværs af forvaltningsområder, eksempelvis indenfor planlægning, kultur og fritid samt naturpleje. Samtidig skal projektet opsamle og udbrede erfaringer om fremtidens boformer på landet.

- Et stort ønske fra den brede aktørkreds har været, at regionen stiller sig i spidsen for udvikling af en eller flere løsninger, eksempelvis digitale platforme, der kan tilbyde en let videndeling på tværs af lokalsamfund, kommuner, LAG'er både regionalt og nationalt. I løbet af 2020 vil Region Midtjylland sammen med aktørerne afdække eksisterende muligheder/tilbud og de konkrete behov. Samtidigt vil der forventeligt blive igangsat nogle prøvehandlinger med henblik på at finde ud af, hvad der kan fungere godt. Det vil herefter blive vurderet, om der i 2021 skal iværksættes et større projekt om udvikling af en fælles viden- og kommunikationsplatform.

- I 2020 påbegyndes i samarbejde med Syddansk Universitet, Region Syddanmark, Region Nordjylland og Slots- og Kulturstyrelsen om et ph.d.-projekt, der med udgangspunkt i en række konkrete lokale cases i bl.a. Region Midtjylland skal afdække om og hvordan, kultur kan bruges som driver for udvikling i landdistrikterne, bl.a. i form af en række anbefalinger til regioner og kommuner.

c) Facilitering af netværk, læring og partnerskabsdannelse

Et koordineret og værdiskabende samarbejde mellem regionen, kommunerne, lokale aktionsgrupper og andre landdistriktsaktører kræver, at aktørerne har mulighed for at mødes

på tværs – både politikere, embedsmænd og lokale ildsjæle. Et tættere partnerskab og en mere fokuseret landdistriktsindsats kan betyde løbende behov for at etablere netværk eller faglige fora. Det kunne f.eks. være målrettet kommunale planlæggere, der står overfor at skulle implementere nye landdistriktstiltag i forbindelse med en ny planlov eller en udviklingsgruppe på tværs af flere lokalsamfund og kommuner, der ønsker at indgå i et større internationalt projekt og efterspørger partnere og viden om relevante programmer.

Regionen vil igennem den regionale landdistriktsindsats stille rammer og tilbud om facilitering til rådighed for sådanne aktiviteter. Samtidig vil regionen tilbyde hjælp til matchmaking og projektaflaring til lokale, kommunale og regionale aktører. Under indeværende handleplan drejer det sig bl.a. om følgende initiativer:

- Regionen har igennem godt ti år drevet et netværk for kommunale landdistriktsmedarbejdere og repræsentanter for de lokale aktionsgrupper – et netværk som alle ser en stor værdi i og ønsker videreført. Der afholdes i 2020 og 2021 ca. tre netværksmøder pr. år. Det skal i perioden afklares, om netværket evt. skal udvides eller på anden måde videreudvikles.

- Aktørkredsen bag landdistriktsstrategien har udtrykt ønske om, at der løbende afholdes temaseminarer, hvor lokale ildsjæle kan mødes til erfaringsudveksling på tværs af regionens lokalsamfund og for at få inspiration til det videre udviklingsarbejde. Region Midtjylland vil i løbet af 2020 udvikle et koncept for disse seminarer og om muligt afholde de første par stykker i løbet af efteråret 2020, evt. med bistand fra eksterne leverandører.

Eventuelle større initiativer, hvor der kræves regional medfinansiering via tilskudsmidler, vil løbende blive forelagt udvalget for regional udvikling og regionsrådet til behandling.

d) Eksperimenterende udviklingsprojekter

Regionen vil over de kommende år facilitere og støtte, at der bliver iværksat en række eksperimenterende projekter, der skal fremme opbygning af viden, dannelse af partnerskaber og synlighed omkring udvikling af attraktive og bæredygtige lokalsamfund i landdistrikterne.

Projekterne skal med udgangspunkt i lokalsamfundenes behov og ressourcer afprøve og videreformidle nye metoder og organiseringer, der kan fremme den bæredygtige udvikling. Projekterne gennemføres i partnerskaber mellem relevante aktører på tværs af geografi, fagligheder og perspektiver. Det er afgørende, at lokale fællesskaber er centrale og aktive parter i udviklingsarbejdet. Samtidig er det vigtigt, at projektaktiviteter afstemmes med de involverede kommuner i forhold til eksisterende strategier, planer og landdistriktstiltag. Gode erfaringer skal under og efter projekterne udbredes som inspiration til andre.

Konkret forventes det, at der under overskriften "Den bæredygtige landsby" bliver igangsat tre til fire eksperimenterende udviklingsprojekter i 2020 og fire til seks i 2021. Regionen kan give tilskud til projekter, der efter konkret vurdering lever op til kriterierne, jf. de 7 principper og "Diamantmodellen" i landdistriktsstrategien. Der vil kunne gives et regionalt projekttilskud på op til 100.000 kr., jf. delegations- og kompetencereglerne. I sjældne tilfælde kan der gives et regionalt projekttilskud på over 100.000 kr. til større tværgående udviklingsprojekter. Dette vil dog kræve en selvstændig beslutning i regionsrådet om bevilling efter indstilling fra udvalget fra regional udvikling.

Det regionale tilskud kan anvendes til – dels projektforberevende aktiviteter som mobilisering af lokalsamfund, modning af ide(er) og metodeudvikling – dels forskellige direkte projektrelaterede procesaktiviteter, herunder projektledelse, facilitering og konsulentbistand, lærings-, uddannelses- og matchmakingaktiviteter samt leje af faciliteter til arrangementer. Der kan kun i begrænset omfang gives tilskud til forplejning. Der ydes ikke tilskud til markedsføringsaktiviteter, udarbejdelse af ansøgninger, investeringer i udstyr eller etablering af fysiske faciliteter.

Der stilles krav til projekterne om en medfinansiering, der svarer til minimum det regionale tilskud. Medfinansiering kan være i form af kontante tilskud til projekterne fra andre finansieringskilder, egne projektmidler og/eller medgået tid fra eksempelvis kommunale medarbejdere, lokale projektledere mv. Projektets økonomiske forhold og rammer skal beskrives i et detaljeret budget og en finansieringsplan.

Efter et projekts afslutning skal projektholderen fremsende et regnskab samt en evaluerings- og læringsrapport til Region Midtjylland. Desuden forventes projektholderen at stille sig til rådighed for videndeling og erfaringsudveksling.

Udvalget for regional udvikling vil løbende blive orienteret om igangværende eksperimenterende udviklingsprojekter samt de resultater og afledte aktiviteter, som disse afstedkommer.

e) Årlige events for aktører og partnerskabet

Regionen vil som opfølgning på den regionale landdistriktsstrategi og videreudvikling af indsatsen afholde årlige events, hvor det regionale partnerskab og de professionelle aktører får lejlighed mødes på tværs. Arrangementerne skal styrke netværket og tilvejebringe ny viden, som kan bidrage med input til den fremadrettede landdistriktsindsats. Dette skal sikre, at regionsrådet får mulighed for løbende at prioritere og justere indsatsen i forhold til aktørernes aktuelle behov, muligheder og tilgængelige ressourcer.

Alt efter hvordan det passer ind i forhold til andre større landdistriktsevents, vil der kunne blive tale alt lige fra temaseminarer eller større konferencer – gerne med skiftende kommuner og/eller andre aktører som medarrangører. I 2020 planlægges tre events:

- I forbindelse med uddelingen af Landsbyprisen 2020 (forventeligt maj/juni) afholdes der et seminar for repræsentanter for de årets 13 kandidatlandsbyer. Fokus vil være på, hvordan man lokalt kan arbejde målrettet og systematisk med bæredygtighed som en integreret del af det løbende udviklingsarbejde.

- I efteråret 2020 afholdes et arrangement (seminar eller lign.) for det brede partnerskab, evt. i samarbejde med en kommune eller en anden aktør. Her vil der blive fulgt op på allerede igangsatte og planlagte konkrete tiltag under den nye regionale landdistriktsstrategi. Arrangementet vil desuden sætte fokus på et endnu ikke fastlagt aktuelt tema eller en fælles udfordring, som evt. kan adresseres i den fremadrettede landdistriktsindsats både kommunalt og regionalt.

- Region Midtjylland blev i starten af 2020 medlem af Landdistrikternes Fællesråd som den første region i Danmark. For at markere medlemskabet og skabe synlighed omkring regionens

nye landdistriktsstrategi deltager regionen som partner i Landdistrikternes Fællesråds årsmøde 2020 sammen med Skive Kommune. Årsmødet var oprindeligt planlagt til at blive afholdt den 30. april 2020 i forbindelse med Skivemødet, men pga. af faren for smitte med coronavirus, er det blevet udskudt til senere på året.

Udvalget for regional udvikling vil blive inviteret til at deltage i de tre events.

f) Videreudvikling af Landsbyprisen

Regionsrådet har siden 2009 uddelt en årlig landsbypris – senest i 2019 til Idom-Råsted. Landsbyprisen har gennem årene været med til at skabe stor synlighed om regionen og i særdeleshed de landsbyer, som har været indstillet.

Landsbyprisen har på mange måder været et effektivt og troværdigt talerør for anderledes og nødvendige fortællinger om, at der er masser af kvaliteter, potentialer og udvikling i landdistrikterne, selvom man her også møder mange udfordringer.

Landsbyprisen 2020 forventes at blive uddelt i maj/juni 2020. I forhold til 2019 er der sket en opdatering og præcisering af kriterierne ikke mindst i forhold til større fokus på bæredygtighed. De fem kandidater, der gik videre til en finalerunde, fik som noget nyt lejlighed til at møde ekspertudvalget og præsentere deres landsbyers udviklingsprojekter direkte for dem. Desuden blev de tilbudt at få lavet små præsentationsvideoer, der kan vises på regionens hjemmeside og bruges til landsbyernes egen formidling.

Landsbyprisen vil i de kommende år blive udviklet yderligere, ikke mindst kommunikationsmæssigt, som led i udmøntningen af den regionale landdistriktsstrategi. I løbet af 2020 vil der bl.a. blive taget kontakt til regionale tv- og/eller radiostationer med henblik på at afsøge mulighederne for et evt. fremtidigt samarbejde, der kan være med til at synliggøre kandidatlandsbyerne og regionens landdistriktsindsats i endnu højere grad.

Regionsrådet forventes på sit møde den 25. marts 2020 at beslutte, hvem modtageren af Landsbyprisen 2020 bliver på baggrund af en indstilling fra udvalget for regional udvikling.

g) Gastronomi som driver for udvikling af kultur og fællesskaber i landdistrikterne

I den regionale udviklingsstrategi sættes der fokus på potentialerne i lokale fødevarer og gastronomi i forhold til at skabe kulturelle oplevelser og udvikle regionens by- og landdistrikter. Region Midtjylland har siden 2017 haft den internationale titlen "Europæisk Gastronomiregion" og har i den forbindelse været medlem af organisationen International Institute of Gastronomy, Culture, Arts and Tourism (IGCAT).

I 2020 skal der i samarbejde med regionens kulturteam og sundhedsinnovationsteam, de to business regions, Food Organisation of Denmark og andre aktører ske en nærmere afklaring af, hvordan gastronomi og lokale fødevarer kan bruges som drivere for udvikling af lokalsamfund og kulturliv i Region Midtjylland. Dette skal bl.a. ses i forhold til den nye landdistriktsstrategi og en ny regional kulturpolitik. Herunder skal det vurderes, om det stadig giver værdi for regionen og at opretholde medlemskabet af IGCAT.

Sammenhæng med øvrige planer og strategier i Region Midtjylland

Med et særligt fokus på udvikling af det gode og bæredygtige liv i landsbyer og små lokalsamfund på landet vil regionens landdistriktsindsats bidrage med nytænkning og sammentænkning af nogle af regionens øvrige opgaver inden for eksempelvis klima, miljø, sundhed, mobilitet, kultur og uddannelse. Der er således tale om en tværgående indsats, og landdistriktperspektivet bør dermed også tænkes ind i regionens øvrige planer og strategier og omvendt. Regionens kulturpolitik, en kommende uddannelsespolitik, en kommende bæredygtighedsstrategi og kommende områdevisse mobilitetsplaner er nogle af de eksempler på regionale planer og strategier, hvor sammenhængen til landdistriktsindsatsen er oplagt.